

Mart Kalm: Tallinn on ebaratsionaalselt hõre ja sisuliselt välja ehitamata

EKA rektor ja arhitektuuriajaloolane Mart Kalm on värvikas tüüp, kellega võiks rääkida tunde kõigest – alustada päevapoliitikast ja lõpetada peenemate kultuuriteemadega –, kuid sel korral keskendusime põhiliselt linnaruumi ja elukeskkonna küsimustele, väikese vahepeatusega Pätsi peal ja Smuuli bareljeefil.

Sõitsin siia intervjuule elektritõukerattaga. Mis teie elektritõukeratastest arvate?

Loomulikult on nad toredad. Aga kui mõtleme, et ülekaalulisus on meil üldrahvalik probleem ja me kõik peame vaeva nägema, et rohkem liikuda, siis ma ütleksin, et kõhtu see elektritõukeratta peal seismine või kükitamine ei kuluta. Seetõttu hindan ma jalgratast olulist kõrgemalt kui elektritõukeratast, sest kalorid kuluvad.

Aga võib öelda, et need on saanud paratamatult osaks meie linnaruumist. Või peaksime tegema samamoodi nagu Pariisis ja elektritõukerattad tänavatelt koristama?

Ma ei arva, et seda peaks tegema, kuigi ma pean tunnistama, et Anne Hidalgo on erakordselt äge linnapea, ma kadestan Pariisi, kellel on nii äge linnapea.

Eelmine suvi käisime perega Pariisis ja sõitsime kõik mööda Rue de Rivoli'd jalgratastega, kus olidki ainult buss ja jalgrattad. Vanasti oli Rivoli'st üle saamine selline peavalu, kuna see oli autodest nii umbes. Kuigi Pariisis ongi hästi organiseeritud, juba 1960. aastatel viidi suured automagistralid alla kaldapealsele, sest muidu poleks see 19. sajandi tänavavõrk autostumist üldse üle elanud. Nüüd on autoteed madalatelt kaldapealsetelt ära likvideeritud ja seal on jälle jalutusala.

See, kuidas üks maailma suurimaid metropole saab hakkama nii radikaalselt autostumist vähendades, on imetlusväärne.

Aga kui hea on sõita näiteks mõnest magalarajoonist jalgrattaga EKA-sse?

kultuur.err.ee

Kultuuriministeerium
Tallinna Linnateater
Eesti Draamateater
Estonia teater
Noorsooteater
Kanuti Gildi Saal
Teater

Vaadates, kui palju on EKA ees jalgrattad, siis kindlasti on. Mul tuli üks päev vastu kursaõde, linnaarhiivi asedirektor, mis tähendab, et ta on üle 60-aastane ja ma tean väga hästi, kus ta elab, see on üsna kaugel, aga ta tuli jalgrattaga ja läks vanalinna linnaarhiivi tööle. Seda oli nii tore näha.

Siia sõites hakkasin mõtlema asjale, millele ma aasta esimese nelja kuu jooksul olen liiga vähe mõelnud. Tallinn on sel aastal valitud rohepealinnaks! Kui roheline Tallinn on?

Minu meelest on Tallinn väga vähe roheline ja Tallinna haljastuse olukord on endiselt katastroofiline. Nii alaarenenud haljastusega linnal taotlema rohepealinna tiitlit on olnud lihtsalt piinlik, see on minu jaoks olnud absoluutne kommunikatsioonihäip, sest Tallinn ei ole mingi roheline linn.

Mis need suurimad probleemid on?

Ütleme nii, et ühtepidi on Tallinn väga roheline, see on tõsi, aga roheline on ta sellepärast, et siin on väga palju jäätmaid, väga palju ruumi on korrastamata. Ma ei ole sugugi jäätmaade vastane, kindlasti linnaosade vahel ja endistel raudteealadel on just elurikkuse seisukohalt jäätmaal oma koht.

Lisaks meil on nii palju hoonestamata alasid, Tallinn on ebaratsionaalselt hõre linn, eriti kesklinnas on puudu tuhanded majad, et me saaks normaalselt toimiva linna. Tallinn on välja ehitamata, see on probleem.

Aga kui nüüd veel rohelusest rääkida, siis meie avaliku ruumi haljastus on totaalselt alahooldatud. Kõigil puisteedel on puud välja läinud, puud kiratsevad, sest nad on alahooldatud, neil pole mulda vahetatud, oksid lõigatakse äärmiselt harva ja väga vähe, võrad on halvasti kujundatud, võsud on ära lõikamata, väljalangenud puud on asendamata.

Siia kõrvale tuleb tuua ajalooline perspektiiv. Pätsi kodukaunistuskampaania mõjutas kõiki Eesti pindasid üsna oluliselt, eestlased hakkasid siis üldse avalikku haljastust teadvustama, sest kuni Pätsi ajani ei olnud eestlaste jaoks linnahaljastus oluline. Põhjus oli selles, et vanalinnas elasid peamiselt sakslased ja eestlased elasid peamiselt eeslinnades,

kus puid ja aeda oli rohkem kui maja ennast ning see polnud probleem. Siis toimus aga sihikindel riiklik kultuuristamine – muidugi võib selle kohta öelda profašistlik kampaania, see on seda ka loomulikult –, aga see on ka teadlik eestlaste tsiviliseerimine, neile õpetatakse, et avalik haljastus on ka tähtis, et avalikul haljasalal ei tohi lillekest murda ja oksakest kiusata.

Autor/allikas: Siim Lõvi /ERR

Stalini ajal, nii vähe kui võimalusi on, sellega veel tegeletakse, rajatakse varemeparke, kohati on need ju päris kenad... Mina ei tea, need tartlased on ikka täiesti imelikud, kui nad arvavad, et peabki neid ajutisi varemete peale rajatud parke säilitama ja võitlevad Süku vastu. Mul ei ole sõnu. Absoluutselt selge, et Emajõe kaldapealsed ootavadki kiiret täisehitamist, see on hädavajalik, Tartus on absoluutselt üle mõistuse palju rohelisust, mida on kalliskult hooldada, seetõttu on see ka alahooldatud. Linn ei toimi niiviisi, Tartul on potentsiaal olla palju suurem linn kui ta selle taastamata kesklinna tõttu on, ta näeb ju pool küla välja, ometi on aegade jooksul olnud tegemist korraliku linnaga.

Tallinnas samamoodi, Harju tänaval tehti haljasala korda ja näiteks ka see T-tähe kujuline väljak Estonia ette, selle kavandas Aleksander Niine, kes oli EKA-s maastikuarhitektuuri dotsendiks. Tema Eestisse jäämine oli üks ilusamaid kingitusi, mis nõukogude võimule jäi, sest ta oli just enne sõda lõpetanud maastikuarhitektuuri Inglismaal Readingi ülikoolis, mis on selles vallas üks maailma juhtivaid koole. Aga Hruštsovi üliratsionaalsuse ja odavuse ajal jäeti avalik haljastus kõrvale ja tuli mõtteviisi, et kõik peab olema tühi muruväli, kus on kolm mägimändi nurgas. Isegi nüüd, kui ma vaatan, kuidas tehakse uute büroohoonete uut haljastust, siis see on arhitektide jaoks kui tüütu kohustus, ilma milleta ei saa. Siis sa vaatadki, et ehitatakse uued modernistlikud büroohooned – nagu Veerenni tänava lõpus – ja kõrval on lihtsalt üks rida pärnasid!

Mulle iseenesest puisteed tohutult meeldivad, mul on väga meel selle Põhja puistee üle, mis mul kabineti akna all avaneb, aga kui sa tänapäeval lihtsalt neid puid ritta paned, siis see on ideevaesuse tunnusmärk. Enamikes kohtades pole vaja lihtsalt panna üht puurida kaubanduskeskuse kõrvale, sul on hoopis rikkamad, teistsugusemad ja kaasaegsemad

maastikuarhitektuuri pakutud valikud, kuidas seda meeletut lahmakat kasti maastikku sulandada. Samas on Kaarli puiestee – omaaegne Tallinna võimsaim puiestee – täiesti käest lastud.

Meie rohelisse pealinna tulid minu arust ühed "geniaalsemad" lahendused ehk taskupargid, mis te nendest arvate? Need asuvad kohtades, kus mina isiklikult kunagi istuda ei tahaks.

Mina nii kriitiline ei ole. ega ma nendest vaimustuses ka ei ole, aga seal on minu arust mitu head mõtet. Esiteks need on sellistes kohtades, kus enamasti haljastust napib, teiseks on vaja avalikus ruumis ka puhkekohta, mis ei ole kommertspind. Seal kõrval on olemas kohvikute terrassid, aga mõtle, mis vanalinna kohvikute ja kõrtside hinnatase, normaalne eestlane ei joo seal oma õlut. Ma ei isegi ei tea, mis õlu seal maksab, sest ma iialgi ei istu seal... (naerdes)

Aga neid puhkekohti rajatakse mujalegi, ma ise elan Kristiines, kuhu nad on meeletult hulgal pinke pannud, tundub, et vist isegi iga 50 meetri tagant.

Mulle kesklinna inimesena meenub, et Monika Haukanõmm, kes oli Tallinna kesklinna vanem, tegi enne valimisi suure kampaania, et puid tuleb istutada! Vaatamata sellele, et see on valimiste eelne poliitiku kampaania, oli sellest isegi kasu, mul on hea meel, et Rävalla puiesteel ja veel mitmessegi kohta kesklinnas neid puid tekkis.

Häda on selles, et – vabandust, et ma jälle oma va puiesteedega – ei mõelda läbi süsteemselt. Sageli on selles kohas, kus ei ole asfaldi ja kus võiksid olla puud, lihtsalt võrgud ehk siis kõik need maa-alused torud, mis lähevad tihti katki ja et saaks nende kallal urgitsemas käia, siis ei saa sinna puid istutada. Kui sa praegu näed, et sul on mingi mõttetu haljasriba kõnni- ja sõidutee vahel, kuhu puid ei istutatagi, siis see on lihtsalt läbimõtlemata linnadisain, linna tänavaruum on funktsionaalselt läbitöötamata.

Arhitektil lastakse ainult maja teha, aga meil ei ole tajutud seda, et ka tänavaga peab arhitekt sama palju tegelema kui majaga. Avalik majade vaheline ruum on sama oluline arhitekti tööpõld, kui on seda konkreetne maja.

Kas on näha, et olukord läheb selles osas paremaks?

Tasapisi küll. Alates taasiseseisvumisaja algusest ja Veljo Kaasiku, nüüdse emeriitprofessori tulekust EKA-sse on ikkagi kunstiakadeemia arhitektuuriteaduskond püüdnud moodsamat arhitektuurimõtet ühiskonnale tutvustada, aga me peame nägema vaeva omavalitsuse arendamisega! See on ülikooli kohustus, see on üks osa teadmussiirdest, et ülikoolis omandatud kaasaegsed seisukohad ja teadmised jõuaksid reaalsesse ellu ehk siis omavalitsuste igapäevasse poliitikasse.

Vabandust, kas ma võin korra tagasi minna?

Muidugi.

Tähendab, ma olen põhimõtteliselt suur trammi pooldaja ning ma arvan, et mööda Gonsiori tänavat tulev tramm pole üldse paha, aga ma olen tõsiselt pahane selle üle, kuidas niisuguseid põlispuid, mis on Tallinna linnaruumis nii haruldased, üldse ei väärtustata.

Me räägime nendest puudest, mis võeti nüüd Gonsiori tänaval maha?

Just, vana EKA maja taga. Need olid Voldemar Pätsi, EKA rajaja ja pikaaegse direktori, Konstantin Pätsi venna ja Peterburis õppinud kunstniku istutatud puud. Tol ajal olid õppejõududel koolis ametikorterid, see oli Eesti ajal tavaline praktika, ja see, kuhu pärast Gonsiori tänav tehti, on kunsttööstuskooli õpetajate kapsamaa ja aed.

See oli täiesti ilmselge, et nendel puudel oli suur kultuurilooline väärtus. Neid taheti juba perestroika ajal maha võtta, aga just professor Liina Siib, kes on nüüd EKA nõukogu liige, meenutas, kuidas nad tudengitena moodustasid ümber puude inimketi, et 1980. aastate lõpul kanalisatsiooni ja muude võrkude tegijate eest neid puid säästa.

Ja näed, perestroika ajal kunstiüliõpilased suutsid need puud ära kaitsta ja nüüd 35-40 aastat hiljem tuleb Eesti Vabariik ja need suured põlistammed saetakse trammi pärast maha, sest nad ei saa seal sätitud, et tramm võiks väikese kaarega liikuda. Õudselt piinlik! Ma olin ka Eesti ajakirjanduses pettunud, kes tegi sellest

täiesti neutraalseid uudiseid ega mõistnud nende tammede suurt kultuuriloolist tähtsust...

Autor/allikas: Siim Lõvi /ERR

Hetkel on Tallinna kesklinnas üldse päris kohutav olukord, sest linnavalitsus on vist valearvestusi teinud, kõik teedehitused toimuvad korruga ja kohati tundub, et näiteks ERR-i majadest polegi muudmoodi võimalik ära saada kui helikopteriga. Kas seda uut trammiliini on vaja?

Selles küsimuses mina linnavalitsust ei peksaks, sest Tallinn on nii vanamoodsalt autokeskne ning see tuleb ümber ehitada. See on ajutine kitsendus, et senikaua, kuni see tee korda tehakse, puud istutatakse, asfalt pannakse, on keerulisem. Mina ei ole vingukott. Mul on ikkagi usku, et see uus tänavadisain saab parem, vaatamata nende tammede mahavõtmisele.

Jah, ma olen nõus, ma ei sõida koeraga praegu sinna suunda, käin temaga teistes kohtades metsas. Selle nimel, et need kesklinna tänavad inimlikustuksid, olen ma valmis leppima selle ajutise ebamugavusega.

Te usute, et tänavad inimlikustuvad selle rekonstrueerimisega?

Jah, ma arvan küll. Kas nüüd nii palju, kui vaja, võib-olla jäädakse poolele tee, aga me näeme, et linnavalitsuse loogikas on toimunud murrang, seda ei saa eitada. Kui ma vaatan kõiki neid inimesi, keda ma mäletan tudengitena ja kes nüüd töötavad strateegiakeskuses, nad mõtlevad ja seisavad õige asja eest. Muidugi, linn on vaene, ta ei suuda kõike veel teha, aga liigutakse õiges suunas.

Aga kui ühistranspordist rääkida, siis muidugi, tramm on loomulik linna osa. Minul isiklikult ei oleks midagi trammi tee ääres elamise vastu. Ma arvan, et minu und see ei sega, kui tramm kriuksub, see on tore hääl, kui öise trammi hääl akna taga kostub.

Mul on ühe Tõnismäe majaomanikuga sellest juttu olnud, kes ei taha enam oma majas elada, sest tramm on akna taga. See on maaka suhtumine! Korralikul linlasel on loomulikult tramm akna

all ja see heli on normaalne.

Ma elan Kristiines, kus raudtee on umbes 50 meetri kaugusel ja öösiti ei peaks isegi enam kella vaatama, sest öise masuudiringi järgi saab paika panna, mis umbes kell on. See ei häiri mind absoluutselt.

Mina, kes ma elan keskhaigla juures, mul on rong umbes kilomeetri kaugusel ja ma kuulen seda ka väga hästi. Ma kuulen ka kõiki lennukeid väga hästi, lennuplaan mul peas ei ole, aga ma kõike seda kuulen ja see üldse mind ei sega. Ma tõeliselt naudin seda, et ma saan vähem kui kümne minutiga kodust lennujaama.

Kas Tallinna ühistransport sõidab sinna, kuhu inimestel on päriselt vaja minna? Või on meil mingid vertikaalid täiesti täitmata, kuna paljud liinid on jäänud nõukogude ajast samadele trassidele?

Ma ei oska sellele tegelikult vastata, sest ma ei käi nii paljudes kohtades ja ma ei kujuta seda nii hästi ette. Ma ise käin väga palju jala ja kuna ma elan keskhaigla juures ja käin EKA-s tööl, siis lähen läbi vanalinna. Üks asi on see, et mulle meeldib see, ma olen kogu elu käinud läbi vanalinna, ema ja isa töötasid vanalinnas Laia tänava lõpus, käisin nende juures lõunat söömas. Jala tööle minnes jõuan kõik tööasjad tee peal läbi mõelda, kuigi küllap saab seda ka ummikus rooli taga teha. Aga põhjus on ka see, et mul ei ole tegelikult ühistransporti, mis mind sinna väga hästi tooks... Aga veelkord, lugedes teadlikult samme ja mõeldes oma füüsilise vormi peale, käin teadlikult jala.

Mulle on meeldinud mõte, mida endine EKA üliõpilane ja praegune Harvardi professor Andres Sevtšuk on öelnud, et meil on vaja Viini moodi ümber vanalinna ringtrammi. Mulle see väga meeldib ja ma arvan, et sellel oleks jumet. See aitaks väga palju asju paremini ära ühendada.

Sellel on samas võib-olla ka miinuseid, sest üks Tallinna probleeme on see, et vanalinn getostub välismaalaste pidamise kohaks ja Eesti elu jääb seal järjest vähemaks. Ma olin seetõttu tõsiselt superministeeriumi ehitamise vastu, neid Eesti riigiametikke oleks pidanud näidistallinnlastena turistidele näitamiseks vanalinnas hoidma. Kui nüüd uus valitsus tuli ja

hakkas jälle jutt, et järjekordne ministeerium vanalinnast superministeeriumisse ära mahutada, siis see näitab, kuidas riiki ei suudeta juhtida tervikut silmas pidades.

Ei ole ainult see, et sa saad kulusid kokku hoida, kui järgmine ministeerium tuuakse superministeeriumi kolmele korrusele, selleks, et Eesti riik ja rahvas hästi elaksid, on vaja, et ministeeriumi ametnikud oleksid edasi vanalinnas.

Kas Eesti inimene käib vanalinnas? Mul on paar korda aastas komme, et minna vanalinna nagu turist, juua terrassil kohvi, teha Raekoja platsil pilti ja jalutada ka mõnel väiksemal tänaval. See on päris tore, aga ma ei tea, kas seal mõni teine eestlane ka on.

Suurepärane eestivene kirjanik Andrei Ivanov on ka oma lapsepõlvejuttudes rääkinud, et küll oli tore, kuidas ta elas ja kasvas Tallinnas, ta elas oma vene maailmas Tallinnas ega teadnud Eesti maailmast mitte midagi, see ei huvitanud teda ja see ei puutunud temasse, aga siis vanalinnas ta käis umbes nii nagu sa kirjeldasid.

Ta on minust täpselt kümme aastat noorem ja kui ma seda omal ajal lugesin, siis see oli nii kõrge tunne: mõtle, kuidas me oleme kogu aeg elanud paralleelmaailmades ja ainus ühenduspunkt on see, et meil on mõlemal see sakslastest jäänud vanalinn. Teda ei huvita minu maailm ja mind ei ole ka huvitanud kohalike venelaste maailm. Ja siis ongi ainus kokkupuude vanalinn! Páris kurb on see...

(pikk mõttepaus) Aga jumal tänatud, et seal on muuseume, kuhu lapsi tuuakse, jumal tänatud, kui seal on maju, mida muudetakse korterelamuteks, et vanalinnas inimesed elaksid. See on vana jutt ja ma olen seda sada korda rääkinud, aga mina ikkagi väga tahaksin, et Harju tänav uuesti ära hoonestataks ning et seda tehtaks sotsiaalkorteritega, vanalinn ei tohi muutuda ainult jõukurite luksuskorteriteks ja Airbnb'deks. See on ka üks vanalinna rüüstamise koht, seda kindlasti ei tohiks juhtuda ja minu arust võiks linnavalitsus vanalinnas Airbnb'd ära keelata nagu mitmel pool Euroopas.

Aga kas need munitsipaalkorterid on realistlikud? Praegu jaksab eestlane osta endale Jürisse või Saele korteri,

Tallinn tervikuna on paljude jaoks kättesaamatu.

Kui linn ehitakski munitsipaalkorterid, mida ta ehitab ka Lasnamäele arstidele ja õpetajatele, siis küll. Linn võiks võtta kätte, et Gustav Adolphi gümnaasiumi õpetajad ei peaks ühistransporti koormama ja Mustamäelt-Õismäelt kohale sõitma ning elaksid hoopis vanalinnas. [Kultuuriministeeriumi](#) süsteemis on väga palju muuseume vanalinnas ja muuseumitöötajatel võiks olla ametikorterid, muuseumitöötajad on väga haritud ja intelligentsed inimesed, kes on kindlasti alamakstud ning seda alamaksmist võiks osaliselt kompenseerida ametikortritega Harju tänaval.

Samas ei tohiks olla nii, et on ainult ametikorterid, hea linna saab ainult erinevaid funktsioone segades, seega nendes majades võiksid olla ka äripinnad, kontorid ja seal peab olema nii suurt kui ka väikest korterit. Seal võivad olla munitsipaalkorterid ja võiks olla ka mõni suurem erakorter vahel, ta peab olema vaheldusrikas, see tagab sidusa linna.

Autor/allikas: Siim Lõvi /ERR

Kultuur ei ole ka päris vanalinnast välja jooksnud. Üksikud asutused on sealt ära läinud, aga nagu mainisime, siis muuseume on seal, [Kanuti Gildi Saal](#) on seal endiselt, [Noorsooteater](#) on seal...

[Linnateater](#) taastab ennast, kuigi [Linnateater](#) läheb nii suureks, see on jälle paha. Ta ei tohi kvartali suuruseks minna, sest vanalinnale on omane funktsioonide vaheldumine.

Ma mäletan hästi, et olin keskkoolis, kui see Lai 23 ära restaureeriti ja seal oli väike saal, kus oli palju toredam käia kui [Draamateatris](#) või Estonias. Aga nüüd, kui ta on kvartali suurune, siis ta pole enam pooltki see. Kvartali suurune üledimensioneeritud [kombinaatteater](#) pole vanalinna struktuurile kohane.

Aga praegu ikkagi vanalinnas veel kultuuri on, aga kui me vaatame viimase kümne aasta perspektiivis, siis on ikkagi päris palju vähemaks jäänud. Kui räägime ka näiteks öölokaalidest ja kultuuriklubidest, siis väga paljud neist on sealt ära läinud, aga kas see kultuuri ärajooksmine on

jätkuv või see on pigem paremaks läinud? Kas tendents on pigem positiivne või negatiivne?

Pigem negatiivne. Kui me näeme musealiseerimise tugevdamist, siis ega muuseum on jah kultuur, aga ta on kultuuri üks serv ja just see serv, kus toimub pigem vanem ja ajalugu, ta ei tegele nii palju kaasaegse kunstiga. Muidugi, see on väga vajalik ja tore, väga tore, et Nigulistes avatakse uus Michel Sittowi näitus. Tarbekunsti- ja disainimuuseum teeb samas väga palju kaasaegse kunsti näitusi, nad toovad kaasaegset elu sisse.

Ka paljud Tallinna olulisemad väiksed galeriid asuvad vanalinnas.

On küll, terve rida, aga ma näeme, et galeriisid sigib nagu seeni pärast vihma, aga mitte niivõrd vanalinna, vaid pigem Põhja-Tallinna, ARS-i ja igasugu suvalistesse kohtadesse, mis teistpidi on väga tore. Kunsti viimine tavalise inimeseni tavalises elurajoonis on väga õige samm, kunst ei pea olema midagi väga elitaarset – muidugi, elitaarne ots on ka olemas –, aga ei pea olema ainult elitaarne. Paljud inimesed peavad vanalinna ikkagi eksklusiivruumiks ja mõnes mõttes ta on eksklusiivruum.

Aga mainisin öölokaale. Kas vanalinnas peab pidu panema?

Ütleme nii, et vanalinna on mõõdukalt elu vaja ja ma saan ka aru, et inimestel on vaja purjus peaga räusata, see on noorematele inimestele mõistetav elu vajadus, aga selleks ei ole vanalinna vaja. Ööklubide maailm ei peaks vanalinnas olema, seal peaks olema nii odavamaid kui ka kallimaid söögikohti ja ka selliseid joogikohti, kust öötundidel oleks vaja madalama arhitektuuriväärtusega kuuridesse-kuutidesse üle kolida.

Asi, mis mind väga häirib, on see, et Olev Siinmaa projekteeritud Pärnu rannakohvik on ümber ehitatud, seest mustaks värvitud ja ta on lihtsalt ööklubi. See on praktiliselt Eesti 20. sajandi üks kõige väljapaistvamaid saavutusi, mis on muudetud sisuliselt selliseks, milleks oleks tegelikult üht küüni vaja, ööklubiks muud vaja ei ole. See on nii ilge raiskamine ja Pärnu ranna potentsiaali alavääristamine. Ehitage neile pidutsejatele sinna muuli otsa üks küün!

Mõned aastad tagasi räägiti vanalinna seisukohalt väga

palju ka müra küsimusest. Kas see on ka tegelikult probleem, et vanalinnas on öösiti müra ja need inimesed, kes on endale kalli korteri ostnud, ei saa seal magada?

Ma arvan küll, et see on probleem. Väga tähtis on see, et vanalinnas inimesed oleksid ja elaksid, seega tulebki mõistlik kompromiss leida ning öise räuskamise peab vanalinnast välja viima.

Kui me vaatame Telliskivi, siis minu arust ongi vanalinn kaotanud oluliselt ka oma tähtsust. Tänu Telliskivile on vanalinnast nii palju funktsioone ja elu välja jooksnud. Miks ma peaks vanalinnas olema, kui mul on Telliskivis neid vanu raudteetehaseid, kus pidutseda?

Telliskivi ja Balti jaam on seotud ka gentrifikatsiooniga, sellega, kuidas vaikselt liigutakse Tallinnas uutesse, varem põlatud linnaosadesse. Nüüd me näeme aga vaikselt juba seda, kuidas siit EKA-st mõnesaja meetri kaugusel pandi kinni ööklubi Kauplus Aasia, kuhu nüüd ehitatakse kortermaja. Kas see on uus tendents, et varsti saavad kõigist angaaridest, kus vaesed kulturnikud pidusid korraldavad, rikaste korterid?

See on normaalne linnaareng, linna kultuurigeograafia teiseneb. Kui ma laps olin ja elasin teisel pool vanalinna, siis paar peretuttavat elasid Kalamajas, aga üldiselt see oli üks kole, must ja räpane koht, kus väga ei käidud. Mul ei olnud mingit erilist respekti Kalamaja vastu. Need tuttavad, kellel me külas käisime, neil oli kuivkäimla koridoris, meil oli kodus ikkagi WC, mistõttu oli minu arust paha sinna külma koridori talvel minna.

Kalamaja oli tol ajal ikkagi negatiivse märgiga linnaosa, kogu taasiseseisvumisaeg on olnud aga Kalamaja tõus ning gentrifikatsioon ongi täiesti loomulik. Eks need, kes on siia uuel ajal kolinud, saavad ka ühel hetkel vanaks ning juhtub sama nagu Mustamäega. Minu lapsepõlves oli Mustamäe koht, kuhu kõik said omale kortereid, olid õnnelik ja laulsid "Mustamäe valssi", aga praegu me näeme, et Mustamäe on pensionäride linnaosa, kus koolid on kinni pandud, sest lapsi ei ole. Linn lainetab, see ongi loomulik linna areng.

Seega varsti kolivadki äkki kõik kultuuriklubid hoopis

Mustamäele?

Jah, kindlasti. Selge on see, et kui Mustamäe vana põlvkond ära sureb, siis majad renoveeritakse, tulevad jälle noored asemel ja need ongi põlvkondlikud lained. See, et elu kaldub linnas ühest kohast teise, on täiesti normaalne.

Aga eks see on Telliskivi ja Balti jaama areng on tõesti olnud pööraselt kiire, sest kümmekond aastat tagasi ei olnud seal väga midagi, nüüd on aga umbes miljon söögikohta, poodi ja kultuuriasutust.

Ma ütlesin, et Tallinna kultuurigeograafia teisenemisele on oma panuse andnud ka EKA siia kolides. Mõnes mõttes ka see, et Põhja-Tallinn on nii palju tõusnud ja EKA on nii-öelda popis kohas, on leevendanud vilistlaste solvumist, et EKA oma vanalt kohalt ära aeti.

Aga minu silmis oleks Põhja-Tallinn ilma EKA-ta väga hästi hakkama saanud, sest neil läheb niigi hästi. Linna ja riigi seisukohalt oleks olnud väga tähtis EKA kinnihoidmine vanal kohal, sest linnaehituslikult ja Tallinna hea toimimise seisukohalt oli seal EKA-t tuhat korda rohkem vaja. Isegi kui sinna tuleb nüüd 20-30 korruseline ärihoone, siis see Kaubamaja kõrvane ruum muutub tühjaks ja kõledaks, selleks, et seal oleks tasakaalu ja koherentsust, oleks kunstikooli sellel nurgale väga vaja olnud.

Mis pilguga te vaatate seda, et sinna nüüd uus kõrghoone tuleb?

Läks nii nagu läks, meil on siin ka väga tore. Minul mingit õudset nostalgiat ei ole. Meil on väga tore maja, me tahame oma kampusega edasi minna ja laieneda, aga kui ma räägin mitte kui EKA rektor, vaid kui arhitektuuriteadlane, siis Tallinna linn kaotas sellest otsusest rohkem kui võitis.

Autor/allikas: Siim Lõvi /ERR

Viimase aasta jooksul on olnud Tallinna linnaruumiga seoses väga palju küsimusi, mis on tulnud ja kadunud: küll räägiti Estonia juurdeehitusest väga palju, küll taheti Pätsu pea ümber palju kisada, küll räägiti lõputult

punamonumentidest, aga mulle tundub, et nende teemade elusolemise aeg on olnud üsna lühike. Miks see nii on? Varsti ilmselt ei räägita Smuuli bareljeefist ka enam eriti.

Pätsist ei räägita selle pärast, et probleem sai lahendatud, pea sai valmis, mis sa ikka sellest enam räägid.

Ega keegi vist ei pane seda enam tähelegi? Olen ka avastanud, et algul veel kiikasin sinna poole, enam ei vaatagi väga.

Sama siin. Minu arust on Pätsi ja Estoniat solvav hoopis parkla nende kahe vahel, see, kuidas Estonia ei saa aru, et loomulikult on muusikutel ja teatriinimestel mugavam seal autosid hoida, aga kuna see on rahvusooper ja Pätsi monument, siis seal vahel ei saa olla kaasaegses tsiviliseeritud maailmas parklat! See on lihtsalt nii ebakultuurne, et see riivab silma.

Aga pitsarestoran seal kõrval Tammsaare pargis?

Majal ei ole midagi viga, see on ajaloolise maja kohale ehitatud, seega selle mõtte vastu, et tuua sinna elu natukene tagasi, pole mul midagi. Seal võiks olla veel tõmbepunkte, mul on kahju, et Estonia tagant viidi ära 1905. aasta monument selleks, et seal taluturg taastada, aga linn pole viitsinud seda teha. See on minu arust jama! Seal puudespaleeri vahel võiks saada küll head Kuldrenetti osta.

Aga kui tuleme tagasi selle esialgse teema juurde...

Et kas püsivad aktuaalsed? Kui räägime Smuulist, siis selle taga on tegelikult EKRE kaotusvalu, neil on praeguses olukorras vaja uus saag käima tõmmata, millega ühiskonda lõhestada. Smuuli skandaalis on selgelt tunda lihtsalt kaotusvalu.

Aga mind pahandab veel see, et kõik nimetavad seda barjeleefiks! Bareljeef on madal reljeef, Toomkirikus Pontus De la Gardie sarkofaagil Narva vaade on esitatud bareljeefil, aga see on tavaline reljeef (naerdes).

Ma olen lihtsalt igasuguse tühistamise vastu, mulle meeldib ajalugu tema rikkuses ja värvilisuses, mitte mustvalges kastmes. Mina hoiaksin kõik asjad alles.

Teie arvates ei peaks selle Smuuli reljeefiga midagi tegema?

Ei, mitte midagi ei peaks tegema, aga loomulikult ma usun, et Smuul oli küüditaja, selles pole küsimus. Aga mis sest? Leia nüüd ükskõik milline avaliku elu tegelane, kellele on monument püsti pandud, kellel ei oleks luukeresid kapis. Kõigil on suurem või väiksem. Kas Konrad Mäe eest ei tohi miljoneid maksta, kuna ta suri süüfilisse? Sa ei saa eeldada, et kõik on – tsiteerides klassikuid – puhtad kui prillikivid.

Mis see Päts parem oli? Okei, ta ei küüditanud otse, aga kui ta Venemaalt raha võttis, jah, me ei tea, kui palju ta võttis, aga me ei tea ka, kui palju see Smuul küüditamisega seotud oli, sõltub vaatenurgast, kui süüliseks teda pidada. Kõigil on mingid asjad.

Kui väga tahta, siis võiks vist veel paljusid kultuuritegelasi tühistama hakata?

Jah, absoluutselt. Mulle lihtsalt ei meeldi, kui tahetakse midagi ära lõhkuda ja maha võtta. Demokraatlikus ühiskonnas on kõigil oma seisukohad, sa võid seda meest vihata või hinnata, aga nii kaua, kui erinevad grupid on olemas, võiks hoida alles ka erinevad asjad, mis on kunagi püstitatud.

Osa punamonumente võeti nüüd vahepeal maha ka. Kas midagi eriti head võeti ka maha?

Sul ei ole intervjuueeritavaga väga vedanud, sest ma ei tea seda tegelikult (naerdes).

Ma ka ei tea, see dokument oli meeletult pikk ja ma ei jaksanud kõike seda läbi töötada.

Mul on sama, ma lihtsalt ei viitsinud seda läbi uurida. Aga maha võeti näiteks Rakvere stalinistlik sambake, mis oli minu arust väike, puude vahele kasvanud, Alar Kotli kavandatud, see oli delikaatselt tagasihoidlik. Mind ta seal ei seganud ja ma poleks hakanud seda maha võtma. Samas oli neid Kotlil vist seitse tükk, seega kui kuskilt midagi alles jääb, siis pole ka hullu, ning ega ta mingi eriline väärtus ka pole. Aga siiski, ma ei näe vajadust, et maha võtta.

Ega siis need vabadussõja monumendid... Eriti see, kuidas need on kolhoosiesimeeste saadetud buldoosritega taastatud, need

on nii koledasti tehtud enamasti, nad on ju inetud. Nad olid juba Eesti ajal kunsti mõttes vanamoodsad, rahvale meeldis Amandus Adamsoni tsaariaegne akademism, kunstiringkonnad olid marus, et igal pool tahetakse Adamsoni akademistliku kujusid, samas on see, et tänapäevased skulptorid, kellel ei ole sellist akademistlikku kooli, neid ilusti taastada. Kõik need taastatud Adamsonid on väga koledad, need on tehtud hoopis modernistlikuga kooliga Eesti skulptorite poolt.

Samas terve rida nõukogude-aegseid monumente on kunstiliselt kvaliteetseid, seal on jama ka muidugi, kõik ei ole kvaliteetne, aga täitsa palju on head. Minu arust ka diletantlik ja kole nõukogude sõjaväe püstitatud kujukene on kõnekas, rääkides seda, milline oli nõukogude võim. Ma ei leia, et me oleksime rikkamad, kui me selle oleme ära likvideerinud.

Äkki siis selle mõtte valguses peaks hoopis avalikku ruumi veel rohkem kunsti rajama? 100 või 200 aasta pärast on see ka tore ajaloo kihistus.

Ma isiklikult ei tunne ühegi pronksfiguuri järgi vajadust, minu silmis neid väga vaja ei ole, aga ma saan aru, et on huvigrupid, kes soovivad oma ajaloonarratiivi kehtestada. Ühtpidi see on ilus komme, miks ka mitte, aga näiteks Estonia selts on väga huvitatud, et kõik Estonia suured ja meie kõigi poolt armastatud solistid ilmtingimata pronksi panna. Ma ei tunne selle järgi vajadust, pigem on ikkagi see, et Georg Otsa võib ju lõputult tänapäeva telefonistki kuulata. See helijälg on nii palju suurem.

Võib-olla tänasel päeval ei ole meil kujusid vaja, sest meil on palju lihtsam...

Me mäletame neid teistviisi ja teistkaudu, aga teatud mälu hõivamise huvigrupid on väga tugevad ja nad tahavad end ruumis kehtestada. Näiteks ma astun igal hommikul Milvi Laidi peale ja ma tean plaatidelt Milvi Laidi laulmas, aga ma teda ise laval laulmas näinud ei ole ja mul ei ole väga suurt suhet temaga.

Midagi ei ole teha, teatrikunst kaob, kui seda näitlejat või interpreti ei olda ise näinud, siis ta ununeb, see on selle kunstiliigi paratamatus. Võib-olla seetõttu nad nii paaniliselt tahavadki seda mälestust jäädvustada, et ajaloo paratamatut

unustamist üle kavaldada, aga ma arvan, et see ei tööta nii.

Autor/allikas: Siim Lõvi /ERR

Oleme rääkinud sajast asjast, aga väga vähe EKA-st. Kuidas teil läheb?

EKA-l üldiselt läheb väga hästi. Me oleme ikkagi rahvusvahelistes reitingutes maailma juhtivate koolide hulgas. Me näeme seda, milline on tung EKA-sse Erasmus vahetusse tulla ja kust koolidest tullakse vahetusse, tung vahetusse tulla on palju suurem kui me suudame vastu võtta, meil ei ole lihtsalt kohta ja ruumi, kuhu vahetusüliõpilast panna. Need koolid, kellega meil vahetus toimub, on absoluutselt maailma juhtivad kunstikoolid.

Väga aktiivselt on tunda ka seda, kuidas EKA inimesi tahetakse ühiskonnas kõikvõimalike probleemide lahendamisel kaasata žüriidesse. Me näeme seda, kuidas eriti tunnitavalised – meie põhikoosseis on suhteliselt väike, sellel on natukene rahalised põhjused, aga me soovime ka üliõpilastele anda võimalikult eripalgelist haridust – ennast eksponeerivad, tal võib olla ainult kaks loengut semestris, aga väga sageli ta ikkagi mainib, et ta on EKA õppejõud. See tähendab, et inimesed tunnevad, et EKA-s õpetamine on väga prestiižne.

Te olete ka kasvamas. Kotzebue tänaval ühel krundil juba töö käib, Kotzebue 2 ümber käivad ka arutelud. Kas varsti kasvab EKA kampus veel suuremaks?

Selge on see, et me ei taha lõputult areneda. Me oleme väga selgelt kestliku arengu pooldajad, see on üks meie aluspõhimõtteid, aga olukorras, kus omaaegsete vastuolude tõttu saime euroraha eest arhitektuurselt silmapaistva, aga kiuslikult väiksemate normide järgi ehitatud ruumid, kuhu me ei mahu ära, siis ehitamegi Kotzebue 10 aadressile nn väikest maja.

Sinna on tulemas monumentaalstudio, selliste suurte objektide tegemise kohta praeguses majas lihtsalt ei ole, lisaks läheb sinna terve hulk moodsaid laboreid, mida ei olnud selle maja ehitamise hetkel veel isegi olemas, sest kool, kunst ja teadus on nii kiirelt viimastel aastatel arenenud.

Samuti me unistame ka sellest, et Tallinna linnaga koostöös teha Kotzebue 2 maja. See ei ole mitte see, et tahaksime linna ära kasutada, vaid me tunneme, et EKA kui ülikooli ülesanne pole mitte olla lihtsalt eebenipuust torn oma kunstilistes kõrgustes, kes vaatab oma kõrgustest ülejäänud ühiskonnale ülevalt alla, vaid vastupidi, meil on nii palju head ekspertteadmist kunstide vallas, mida me tahame jagada ühiskonnaga. Seetõttu vajaksime teadmussiirde keskust, kus saaksime teha kogukonnakunsti, kus saaksime pakkuda kunstiprojekte kōurikutele, et nad Põhja-Tallinnas kaagid ei oleks. Ka vanainimese elu on täisväärtuslikum, kui ta kunsti kaudu saab oma sotsiaalset sfääri täiendada.

Meil on olemas ju fantastiline muuseum, kus on veel tsaariaegsed õpilastööd olemas. Olukorras, kus me näeme ka näiteks seda, et kaasaegne kunst peletab teatud hulka inimesi, aga see, mida sisaldab EKA muuseum, need enam kui 100 aastat üliõpilastöid on väga hea kunsti ja ühiskonna lepituskoht, see on ka tavalise inimese kunsti juurde toomise võimalus.

Vahepeal te avasite ka Telliskivis ka välkpoe, kus aprillikuu jooksul müüdi EKA tudengite töid ja disaini. See on ka väga ilus žest, justkui ka näide, kuidas ta olete näoga veel rohkem selle inimese poole, kes igapäevaselt muidu EKA peale ei mõtle.

Jah, kindlasti. Tohutult populaarsed on ka need EKA üliõpilaste jõululaadad. Seal on mul kohati isegi see tunne, et ühelt poolt peab olema üliõpilastel võimalik raha teenida, kuna nad peavad tänasel päeva materjalid ise ostma, aga see ei tohi õppetööd segama hakata. Aga siiani on asjad tasakaalus olnud.

Tõmbame jutule vaikselt joont alla, seega küsin hästi suure küsimuse: kas Tallinn on hea linn, kus elada?

Muidugi, selles pole üldse küsimust. Aga minu jäägitult positiivne vastus tuleneb sellest, et ta on minu kodulinn, ma olen sündinud ja kasvanud siin. Ma leian, et Tallinn on kõigi oma puudustega erakordselt tore ja huvitav linn. Minu silmis ei ole alternatiivi, ma ei taha elada üheski teises linnas, käin hea meelega mööda maailma ringi ja õpin tundma teisi ja huvitavaid kohti, aga minu isikliku identiteedi seisukohalt Tallinnale konkurenti ei ole.

Mina olen Tallinnas väga suur Tuvi pargi austaja ja kui ma seal suvel jäätist süüa või vahel ka päikest võtan, siis ma olen tundnud hirmu, et äkki see park kaob ühel päeval ära. Just selles vaates, kui me mõtleme, et sinna tuleb kohe ka suur Ameerika saatkond kõrvale, on see kui omamoodi väike oas seal keskel. Äkki ma varsti ei saagi seal enam päevitada?

Jah, aga ära muretse! See kõik lainetab: sinu enda elus tulevad uued faasid, sa äkki enam ei päevita, sa lähed uude linnaosasse elama, perekonnaseis muutub, vanus muutub, eri aegadel tehakse eri asju eri kohtades. Sa leiad selle oaasi mõne teise koha pealt.

Ma olen terve lapsepõlve ümber Komsomoli staadioni koera jalutanud ja viimased 20 aastat on see lukus. Noh, ma olen leidnud uued kohad, kus koera jalutada, aga minu lapsepõlv on kindlasti seotud Komsomoli staadionil koera jalutamisega. See on loomulik elu, et tuleb seda teise koha peal teha.

Seega linnaruumis ei tasu liiga traagiline olla, kui midagi ära kaob, sest siis tulevad uued kohad?

Just, linn lainetab ja see ongi minu arust tore! Kui linn muutub totaalselt staatiliseks, siis juhtub nagu Veneetsiaga: seal on tore käia, aga mitte elada. Sul on vaja seda, linn peab mõõdukalt muutuma.

Autor/allikas: Siim Lõvi /ERR

Mis praegu viie või kümne aasta vaates tundub, kuhu suunas Tallinn lainetab? Mis on uued tõmbekeskused?

Ajaloolasena on väga raske ennustada... Aga see, kuidas minu elu jooksul on Tallinna tunnetus muutunud, seda on olnud superhuvitav jälgida.

Kuidas noorpõlves tundusid Mustamäe ja Õismäe kohad, kus klassikaaslased kogu aeg uusi kortereid said ja kuidas seal sai pidutsemas käidud, aga kuidas sinna nüüd enam üldse asja ei ole ja kui sealt mõnikord läbi sõidad, siis on vana ja unustatud tunne. Kuidas Lasnamäe on veel rohkem venestunud, mis on minu arust väga huvitav. Kuidas venelased on minu elu jooksul

kesklinnast ära kadunud, kuidas kesklinnas on eestistunud. Kuidas Kalamaja ja Pelgulinn on gentrifikeerunud, see on olnud põnev tendents. Kuidas paljudel minu klassikaaslastel olid kodud individuaalelamutes Tallinna äärelinnades, mis tundusid toona nii toredad ja ägedad, seal oli kihvt pidu panna, aga nüüd pole need majad enam apetiitsed ja atraktiivsed.

Kas Lasnamäel on üldse eestistumise märke?

Ei ole, ei ole. Ma just lugesin kuskilt prognoose, et siseriiklik ränne Tallinnasse väheneb, seega kõik see potentsiaal tulla maakonnalinnast Tallinna hakkab otsa saama ja Tallinna elama asumist jääb vähemaks. Praegu on olnud nii, et kui väikelinnadest tulevad inimesed Tallinna, siis nad alustavad Lasnamäelt, see on esimene koht, aga kui nad saavad jalad alla, paremad töökohad ja laenu võtta, siis nad hakkavad ostma kortereid mujale ja liiguvad Lasnamäelt minema. See on justkui sisserändaja linnaosa, pluss siis venelased, kes tunnevad, et see on nagu nende maa. Aga kuna seda eestikeelset toidet ei tule enam nii palju peale, siis Lasnamäe venestub veel rohkem.

Seega igav ei hakka Tallinnas?

Ma unistan sellest, et kesklinn jätkuvalt tiheneks, mis tähendab sulle võib-olla Tuvi parkide ja päevituskohtade vähenemist, aga kesklinna on vaja tihendada ja kindlasti on vaja valglinnastumist piirata. Mitte ainult selle pärast, et ma pean koeraga üha kaugemalt käima metsi otsima, aga lihtsalt need uusarendused, mida kunstiteadlane Andres Kurg nimetas kunagi "kinnisvaraküladeks", väsivad ruttu ära ja ammenduvad ühe põlvkonnaga. Neid ei võiks lasta juurde tulla.

Aga neid kahjuks tuleb ikka veel väga palju juurde?

Jah, kahjuks küll. Midagi pole teha, väga paljudes inimestes on see tunne, et oma maja on kui ideaal. See on kultuuriliselt huvitav fenomen.

See vist on Eestis tõesti nii, et tuleb ikkagi maja osta, siis sa oled jõudnud omamoodi nirvaanasse.

Jah, ma saan aru, et see osadel inimestel on nii, aga mul endal ei ole seda tunnet üldse.

Mina olen Kuressaarest pärit ja suurema osa elust majas elanud, aga kui ma nüüd olen omadega Tallinnas, siis elaksin rõõmuga kogu ülejäänud elu korteris, mul ei ole sellega probleemi.

Ma ei tahaks ka üldse maja. Mulle meeldib korter, olen terve elu korteris elanud, aga mul on olnud terve elu ka maakodu. Rohelised näpud mulle meeldivad, aga talvel olen kindlasti korteris.

Aitäh selle jutuajamise eest, oli väga põnev!

Aitäh!

Kultuuriportaali intervjuusari "ID" võtab igal pühapäeval fookusesse ühe huvitava kultuuritegelase ja vaatab koos temaga Eesti kultuurimaastikku.